

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-48>

УДК 34.037

Ляпун Н.М., Коваленко Н.В.

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Анотація. На сучасному етапі формування вільного ринку в Україні актуальною проблемою є вивчення властивостей товарів, встановлення їх натуральності та виявлення підробок. Для припинення незаконної діяльності фальсифікаторів необхідний постійний контроль за якістю товару, який буде реалізовано починаючи від сировини, напівфабрикатів і закінчуючи готовою продукцією. Товари, як об'єкти експертних досліджень, вивчаються для вирішення задач судово-товарознавчої експертизи, а поряд із цим аналізуються, з метою отримання нових наукових знань та виявлення конкретних наукових закономірностей. Отже, ідентифікація товарів та виявлення фальсифікації є найважливішою метою судової товарознавчої експертизи, проведення кількісних і якісних оцінок основних характеристик товару під час його дослідження, а також процесів, що впливають на ці характеристики, але найчастіше не піддаються безпосередньому виміру і ґрунтуються на судженнях експертів. З кожним роком фальсифікація товарів становиться складнішою за попередні роки. Тому для виявлення підроблених товарів та їх ідентифікації, необхідне вдосконалення методів та приладів, а також розробка програм по забезпеченню безпеки товарів і захисту споживачів. В даній статті наведені методи проведення ідентифікації та виявлення фальсифікації основних груп товарів, які використовуються в практиці судових товарознавчих експертів.

Ключові слова: фальсифікат, ідентифікація, товар, аналіз, якість товару, вартість, ринкова вартість, судова товарознавча експертиза.

Liapun Nina, Kovalenko Nonna

Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

IDENTIFICATION OF GOODS AND DETERMINATION OF COUNTERFEIT PRODUCTION DURING TRIAL COMMODITY EXAMINATION

Summary. The relevance of this topic is that at the present stage of formation of the free market in Ukraine, the urgent problem is to study the properties of goods, establish their naturalness and detect counterfeits. Since counterfeiting of goods is carried out for selfish purposes and is aimed at obtaining illegal profits, the consequences of the manufacture, sale and use of counterfeit goods are different for different subjects of market relations – economic consequences, damage to health, moral damage. During the forensic examination, the work begins with an inspection of the object of study, to study the properties and establish the characteristics of goods, as well as to determine the authenticity and detection of counterfeit property. Carrying out product identification is a priority step in assessing quality and determining their compliance with standards and regulatory requirements. To stop the illegal activities of counterfeiters, it is necessary to constantly monitor the quality of goods, which will be sold from raw materials, semi-finished products to finished products. Thus, the identification of goods and detection of counterfeiting is the most important goal of forensic examination, quantitative and qualitative assessments of the main characteristics of goods during its study, as well as processes that affect these characteristics, but often not directly measured and based on expert judgment. Goods, as objects of expert research, are studied to solve the problems of forensic commodity examination, and along with this are analyzed in order to obtain new scientific knowledge and identify specific scientific patterns. Commodity examinations in determining the facts of counterfeiting of products should be differentiated taking into account the characteristics of certain types of counterfeiting, including information. Every year, counterfeiting of goods becomes more difficult than in previous years. Therefore, to detect counterfeit goods and their identification, it is necessary to improve methods and devices, as well as the development of programs to ensure the safety of goods and consumer protection. This article presents methods for identifying and detecting counterfeiting of major groups of goods used in the practice of forensic commodity experts.

Keywords: counterfeit, identification, product, analysis, product quality, value, market value, forensic examination.

Постановка проблеми. Головним завданням, при проведенні судової товарознавчої експертизи, є ідентифікація товарів, а саме визначення властивостей та характеристик майна, перевірка відповідності зразкам та запровадження вимогам нормативних документів, а також виявлення фальсифікованого майна.

На сучасному етапі розвитку вітчизняного ринку, мають місце непоодинокі випадки виявлення фальсифікації майна як продовольчої,

так і непродовольчої груп товарів. Дане майно має великий попит у споживача, в зв'язку з тим, що фальсифіковані товари реалізуються набагато дешевше за оригінальні вироби. Це можливо пояснити низькою платоспроможністю населення, та бажанням володіти «брендовими» речами.

Отже, проведення досліджень в сфері судової товарознавчої експертизи щодо коректної ідентифікації товарів та встановлення фальсифіка-

ції є актуальними, та потребуючими більш глибокого вивчення даної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В області товарознавчих експертиз приділяється достатньо уваги експертизам якості товарів, та встановлення відповідності майна нормативним документам та стандартам, які діють на території України, а також виявлення фальсифікованого майна.

Найширше ці питання висвітлені в наукових працях наступних фахівців у сфері товарознавства, як А.А. Дубініна, Т.М. Артюх, І.А. Петрова, С.А. Вилкова, Л. Галун, В.А. Павлова, І.С. Полікарпов, Н.І. Осипенко [1–9], та інших статтях, нормативних та навчальних виданнях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. При умові достатнього приділення уваги експертизі товарів, проведенні ідентифікації та фальсифікації майна, все одно мається багато теоретичних і практичних підходів, які недооцінені в трактуванні, та викликають спори у науковців та фахівців у сфері товарознавства.

Тому виникає необхідність в уточненні поняття «ідентифікація товарів», а також встановлення однорідних методів по виявленню фальсифікованих виробів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є прояснення сутності ідентифікації товарів, а також фальсифікованого майна, в аспекті проведення товарознавчих досліджень.

Виклад основного матеріалу. Під час судової товарознавчої експертизи роботу розпочинають з проведення огляду об'єкту дослідження, для вивчення властивостей та встановлення характеристик товарів, а також визначення автентичності та виявлення фальсифікованого майна. Проведення ідентифікації товару є першочерговим шагом при оцінці якості та визначення їх відповідності еталонам та нормативним вимогам.

Термін «ідентифікація» (від лат. *identifico* – ототожнюю) – трактується як встановлення відповідності товару, наявності збігу чогось з чимось.

Завданнями ідентифікації можливо вважати:

1. Розробку основних понять, структур та методів, а також правил у сфері ідентифікації товарів.
2. Вдосконалення стандартів та нормативної документації з включенням до неї показників якості, які необхідні при ідентифікації.

До об'єктів ідентифікації можливо віднести товари, послуги, цінні папери, інформація та інші об'єкти комерційної діяльності.

Ідентифікація виконує наступні функції:

1. Показова – яка зіставляє представлений на дослідження об'єкт з еталонами та інформацією відносно його найменування, марки, а також товарною партією.
2. Інформаційна – яка представляє інформацію суб'єктам ринкових відносин.
3. Підтверджувальна – встановлення відповідності зазначених на товарі характеристик до інформації зазначеної на маркувальних позначках та в товаросупровідних документах.
4. Управлінська – яка є одним з елементів системи якості товару.

Керуюча функція ідентифікації регламентується міжнародними стандартами ISO серії 9000 «Управління якістю, забезпечення якості».

Від призначення розрізняють такі види ідентифікації, як споживча, асортиментна (видова), якісна (кваліметрична) і товарно-партійна.

Споживча ідентифікація проводиться для встановлення можливостей застосування товару відповідно до його призначення та наявних властивостей.

Асортиментна або видова ідентифікація – це виявлення відповідності об'єкту дослідження його належності до конкретної асортиментної групи.

Якісна (кваліметрична) ідентифікація – це з'ясування відповідності вимогам якості товару, які зазначені в нормативних документах та стандартах.

Товарно-партійна ідентифікація – це найбільш складний вид ідентифікації, в процесі якої встановлюється належність наданих на дослідження об'єктів до конкретної товарної партії.

В якості критеріїв ідентифікації необхідно обирати показники, які відповідають таким вимогам:

1. Типовість, яка може характеризуватися комплексними або одиничними показниками, що доповнюють один одного і відрізняються різним ступенем ймовірності.
2. Об'єктивність, яка не залежить від професіоналізму, компетентності; а також умов проведення дослідження спеціалістом (експертом).
3. Повторний огляд, що дає можливість при перевірках в інших лабораторіях, незалежно від суб'єктів, засобів і умов проведення ідентифікації отримати подібні або з невеликою різницею результати.
4. Складність фальсифікації товару за певними критеріями можуть бути гарантом надійності ідентифікації.

В товарознавчій практиці, при ідентифікації товарів, використовують органолептичні, інструментальні та експертні методи.

Експертні методи визначення якості – це методи визначення якості товару на підставі рішення, прийнятого експертами [2].

Органолептичний метод, заснований на сприйнятті органів відчуття (зору, слуху, смаку) без застосування технічних вимірювальних або реєстраційних засобів, дозволяє оцінити ергономічні та естетичні показники якості продукції [2].

Інструментальний (вимірювальний) метод, характеризується обчисленнями з використанням параметрів, знайдених іншими методами, слугує для визначення значень показників продуктивності і зберігання [2].

Залежно від поставлених експерту цілей, обирається один або кілька методів ідентифікації товарів, які допоможуть установити відповідність.

Варто зазначити, що всі види судових експертиз розпочинаються з ідентифікації товарів, а саме формулювання мети та визначення критеріїв ідентифікації об'єктів дослідження.

Ідентифікація є інструментом визначення фальсифікації.

Фальсифікація (від лат. *falsifico* – підробляю), та відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», «фальсифікована продукція – продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи» [10].

Фальсифіковані товари не слід плутати з товарами заміниками (сурогатами, імітаторами) та товарами з виявленими дефектами. Оскільки заміники та товари з виявленими дефектами не відносяться до фальсифікованих, при умові зазначеного реального найменування та характеристик на маркувальних позначках та товарно-супровідних документах.

Об'єкти фальсифікації та об'єкти ідентифікації схожі, оскільки фальсифікація – один із двох можливих результатів ідентифікації.

Можливо виділити такі види фальсифікації, як асортиментна (видова), якісна, кількісна, вартісна, інформаційна.

Асортиментною фальсифікацією можливо вважати повну чи часткову заміну майна товарами іншого сорту, виду або найменування, при умові збереженості частини ідентифікаційних характеристик.

Якісна фальсифікація, це імітація товарів за допомогою харчових або нехарчових добавок, для поліпшення зовнішніх характеристик, в результаті чого інші споживчі властивості втрачаються, що призводить до зниження ґатунку майна.

Введення покупця в оману за рахунок значних відхилень споживчих характеристик товару, що перевищують гранично допустимі норми відхилень, вважається кількісною фальсифікацією. Також цей вид фальсифікації називають недоважуванням та недомірюванням.

Вартісна фальсифікація, це введення споживача в оману шляхом продажу товарів низької якості за цінами високоякісних товарів. Цей вид фальсифікації присутній в кожному вищезазначеному виді.

Також вартісну фальсифікацію можливо розділити на такі різновиди, як:

1. Реалізація підроблених товарів по цінам, що подібні натуральному майну.
2. Реалізація підроблених товарів по зменшеній вартості, порівняно з натуральними аналогами.
3. Реалізація підроблених товарів по цінам, які перевищують вартість натуральних аналогів.

Особливий інтерес представляє інформаційна фальсифікація, оскільки з дослідження інформації про об'єкти дослідження починається будь-яка експертиза, у тому числі ідентифікаційна.

Інформаційну фальсифікацію можливо визначити, як умисний обман споживача при допомозі надання хибної інформації щодо складу та властивостей товару.

Свідоме спотворення ідентифікаційної інформації, насамперед у маркуванні, є підставою для того, щоб вважати майно сфальсифікованим. Найчастіше інформаційній фальсифікації піддається наступна інформація:

1. назва товару;
2. країна походження товару;
3. фірма-виробник товару;
4. товарні та фірмові знаки;
5. пакування;
6. товаросупровідні документи;
7. кількість товару.

До фальсифікації товаросупровідних документів найчастіше відноситься підробка накладних, сертифікатів та посвідчень якості. Визначити підробку інформації зазначеної в даних документах можливо лише шляхом проведення

ідентифікації товару на асортиментну принадлежність та його походження, а також кількісним виміром усієї товарної партії (переваженням, перерахуванням, обмірюванням).

Отже, інформаційний захист товарів від підробок необхідно забезпечувати, по-перше, консолідацією основних вимог до всіх засобів товарної інформації на рівні їхніх видів та різновидів, по-друге, рівнем якості подання товарної інформації, причому щодо усіх видів та форм. На практиці це означає, що основну інформацію необхідно дублювати в товаросупровідних документах.

Таким чином, споживача будь-яка розбіжність в інформаційних даних повинна щонайменше насторожувати, а для фахівця – бути фактичним підтвердженням фальсифікації виробу.

Після проведення дослідження навчально-методичної, нормативної, довідкової та наукової літератури можливо стверджувати, що відсутнє однозначне трактування терміну «ідентифікація товару», можна зустріти ототожнення її з ідентифікаційною чи товарною експертизою.

Але ідентифікація товарів об'єднує вищезазначені види експертизи, оскільки об'єктом дослідження в обох випадках є товарні характеристики продукції, відмінність полягає лише у специфіці вирішуваних завдань – сформульованій меті на першому етапі процедури ідентифікації товарів. Таким чином, коректне проведення ідентифікації товарів дає змогу виявити та вилучити неякісну та фальсифіковану продукцію на шляху до споживача.

Висновки і пропозиції. Отже, ідентифікація товарів та виявлення фальсифікації є найважливішою метою судової товарознавчої експертизи, проведення кількісних і якісних оцінок основних характеристик товару під час його дослідження, а також процесів, що впливають на ці характеристики, але найчастіше не піддаються безпосередньому виміру і ґрунтуються на судженнях експертів.

Товари, як об'єкти експертних досліджень, вивчаються для вирішення задач судової товарознавчої експертизи, а поряд із цим аналізуються, з метою отримання нових наукових знань та виявлення конкретних наукових закономірностей.

Результати аналізу експертної діяльності дозволяють стверджувати, що у своїх дослідженнях експерт товарознавець часто проводить оцінку рівня якості, при якій показники споживчих властивостей оцінюваних споживчих товарів порівнюються з базовими значеннями цих же показників.

Товарознавчі експертизи при визначенні фактів фальсифікації виробів повинні проводитися диференційовано з огляду на особливості окремих видів фальсифікації, зокрема інформаційної.

Ідентифікація товарів повинна мати характер комплексного дослідження, за якого найбільше значення мають типові критерії, які важко піддати фальсифікації.

Перспективним напрямом теоретичного товарознавства є детальні дослідження, які разом з товарним маркуванням повинні забезпечити комплексність інформаційного захисту від товарної фальсифікації.

Список літератури:

1. Дубініна А.А., Овчиннікова І.Ф., Дубініна С.О. та ін. Методи визначення фальсифікації товарів. Підручник. Київ : «Видавничий дім «Професіонал», 2010. 272 с.
2. Артюх Т.М., Григоренко І.В. Теоретичні основи товарознавства : навч. посібник. Київ : НУХТ, 2014. 263 с.
3. Петрова І.А., Петров С.О., Кричковська Л.В., Дубоносов В.Л. Загальні методи визначення якості та безпеки споживчих товарів : навч.-практ. посібник. Харків : ФОП Крамаренко Ю.М., 2017. 233 с.
4. Вилкова С.А. Экспертиза потребительских товаров : учебник. Москва : Дашков и Ко, 2007. 252 с.
5. Галун Л., Лисовская Д., Ловкис З. Теоретические основы товароведения и экспертиза : уч. пособие. Минск : ИВЦ Минфина, 2007. 352 с.
6. Павлова В.А., Титаренко Л.Д., Малигіна В.Д. Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів : навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2006. 190 с.
7. Полікарпов І.С., Закусілов А.П. Ідентифікація товарів : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 344 с.
8. Полікарпов І.С., Шумський О.В. Товарна інформація : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 616 с.
9. Осипенко Н.І. Інформаційна фальсифікація товарів і комплексне інформаційне забезпечення як захист від неї. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія товарознавча*. 2011. Вип. 12. С. 26–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_2011_12_7 (дата звернення: 20.06.2020).
10. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 23.06.2020).

References:

1. Dubinina, A.A., Ovchinnikova, I.F., & Dubinina, S.O. etc. (2010). *Metodi vyznachennya falsifikacii tovariv* [Methods for determining counterfeiting of goods]. Kyiv: Professional Publishing House. (in Ukrainian)
2. Artyukh, T.M., & Grigorenko, I.V. (2014). *Teoretichni osnovi tovaroznavstva* [Theoretical foundations of commodity science]. Kyiv: NUHT. (in Ukrainian)
3. Petrova, I.A., Petrov, S.O., Krychkovskaya, L.V., & Dubonosov, V.L. (2017). *Zagalni metody vyznachennya yakosti ta bezpeki spogivchih tovariv* [General methods for determining the quality and safety of consumer goods]. Kharkiv: FOP Kramarenko Yu.M. (in Ukrainian)
4. Vilkova, S.A. (2007). *Ekspertiza potrebitelskih tovarov* [Examination of consumer goods]. Moscow: Dashkov and Co. (in Russian)
5. Galun, L., Lisovskaya, D., & Lovkis, Z. (2007). *Teoreticheskie osnovi tovarovedeniya i ekspertizi* [Theoretical foundations of commodity science and examination]. Minsk: IVC Minfina. (in Russian)
6. Pavlova, V.A., Titarenko, L.D., & Maligina, V.D. (2006). *Identifikaciya ta falsificaciya prodovolchih tovariv* [Identification and falsification of food products]. Kyiv: CUL. (in Ukrainian)
7. Polikarpov, I.S., & Zakusilov, A.P. (2005). *Identifikaciya tovariv* [Product identification]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
8. Polikarpov, I.S., & Shumsky, O.V. (2006). *Tovarna informaciya* [Product information]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
9. Osipenko, N.I. (2011). *Informaciina falsifikaciya tovariv i kompleksne informaciine zabezpechennya yak zahust vid nei* [Information falsification of goods and complex information support as protection against it]. *Bulletin of the Lviv Commercial Academy. Commodity series*, vol. 12, pp. 26–29. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_2011_12_7 (accessed 20 June 2020).
10. Verkhovna Rada of Ukraine (1991). *Pro zakhyst prav spozhyvachiv: Zakon Ukrainy vid 12 travnia 1991 r. № 1023-XII* [On consumer protection: Law of Ukraine of May 12, 1991 № 1023-XII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (accessed: 23 June 2020).